

PROFESOR DR HAB. ANDRZEJ MAREK WYRWA (1955–2022) – DYREKTOR MUZEUM PIERWSZYCH PIASTÓW NA LEDNICY

PROFESSOR ANDRZEJ MAREK WYRWA
(1955–2022), DIRECTOR OF THE MUSEUM
OF THE FIRST PIASTS AT LEDNICA

Jakub Linetty

Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy
ORCID 0000-0003-4372-7085

Abstract: The date 17 November 2022 marked the death of Prof. Andrzej Marek Wyrwa, a historian and archaeologist, a long-standing professor at the Adam Mickiewicz University in Poznan, and Director of the Museum of the First Piasts at Lednica. Born on 22 March 1955 in Krzyż Wielkopolski, he graduated in history (1978) and archaeology (1981) from the Adam Mickiewicz University in Poznan. Bonded with his alma mater in his scholarly activity, where he worked uninterruptedly as of 1984, he was conferred doctoral degree in 1985, post-doctoral degree in 1996, and became professor in 2004. Having headed the 'Łekno' Archaeological Expedition in 1982–2008, he conducted excavations at Ł3 archaeological site at Łekno near Wągrowiec which resulted in a spectacular discovery of pre-Romanesque rotunda relics dating back to the Early-Piast monarchy, of a stronghold, and of a Cistercian

monastery founded in 1153. In many aspects that research into the whole settlement complex around Łekno was trailblazing, extensive, and interdisciplinary. Having become Director of the Museum of the First Piasts at Lednica in 2008, over the 14 years of his contribution to that institution he implemented crucial projects enabling its operation. In 2013, he extended the archaeological reserves at Ostrów Lednicki, Giecz, and Grzybowo. He also extended the Dziekanowice seat of the Museum making the dream of generations of Polish scholars and museologists come true: to have Ostrów Lednicki's Piasts' heritage proudly manifested. Not so long ago, since on 7 October 2022, together with Prof. Wyrwa we happily celebrated the launch of the new Museum building. Furthermore, his academic legacy contains over 625 academic studies, works for general public, and pieces of feature writing.

Keywords: Andrzej Marek Wyrwa, Museum of the First Piasts at Lednica, Adam Mickiewicz University in Poznan, archaeology, history, museology, monasticism, Ostrów Lednicki, Łekno, Cistercian Order.

17 listopada 2022 r. zmarł prof. dr hab. Andrzej Marek Wyrwa, archeolog, historyk, „cystersolog”, dyrektor Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy i wykładowca akademicki zatrudniony w Zakładzie Historii Średniowiecznej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Urodził się 22 marca 1955 r. w Krzyżu Wielkopolskim, ale wywodził się z rodzinnego Drawska i tam też się wychowywał. W 1974 r. ukończył Liceum Ogólnokształcące im. mjr. Henryka Sucharskiego w Krzyżu Wielkopolskim. Następnie studiował historię oraz równoległe archeologię na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. W 1978 r. obronił pracę magisterską z historii, pt. „Geneza i początki klasztorów cysterskich w Wielkopolsce”, napisaną pod kierunkiem prof. Jerzego Strzelczyka. Pracę magisterską z archeologii, pt. „Rola kamienia w kulturze wczesnośredniowiecznej Polski”, napisaną pod kierunkiem prof. Jana Żaka, obronił w 1981 r. W trakcie studiów, w latach 1976, 1978 i 1980, brał udział w badaniach archeologicznych dawnego rzymskiego miasta Novae w dzisiejszej Bułgarii, prowadzonych pod kierunkiem prof. Stanisława Parnickiego-Pudełki.

Główne zainteresowania naukowe Profesora Wyrwy ukształtowały się bardzo wcześnie i skupiły na zagadnieniach związanych z wczesnym średniowieczem, dziejami monastycyzmu, a zwłaszcza siecią klasztorów mniszych, kanonicznych i mendykantkich w Polsce i Europie, w tym szczególnie z dziejami i kulturą zakonu cystersów. Dużą uwagę poświęcał kwestiom wiążącym się z procesami fundacyjnymi klasztorów cysterskich w Wielkopolsce, a także z architekturą przedromańską i romańską, przemianami osadniczymi we wczesnym średniowieczu i zmiennością środowiska naturalnego. Oprócz problematyki klasztornej w kręgu jego zainteresowań leżały także zagadnienia związane z codziennością od średniowiecza do czasów nowożytnych. Znaczące miejsce w jego dociekaniach naukowych zajmowały zawsze kwestie związane z dawną mentalnością i wierzeniami, formami religijności i pobożności, w tym zabobony funeralne i zabiegi antywympiryczne, a także peregrynacje polskich pątników w Europie. W późniejszych latach rozwinęły się także jego zainteresowania związane z historią archeologii i muzealnictwem.

Największym przedsięwzięciem naukowym w dorobku Profesora Andrzeja Marka Wyrwy były wieloletnie, skrupulatne badania archeologiczne w Łeknie koło Wągrowca w północnej Wielkopolsce, prowadzone przez zorganizowaną przez niego Ekspedycję Archeologiczną „Łekno” nieprzerwanie od 1982 do 2008 r. Badania te doprowadziły do spektakularnych odkryć relikwii przedromańskiej rotundy z czasów monarchii wczesnopiastowskiej, grodu, a także kościoła i klasztoru cysterskiego fundowanego w 1153 r. przez Zbyluta z rodu Pałuków. Znaczenie tych odkryć dla poznania historii pierwszych wieków państwa polskiego było przeogromne. Rozpoznano bowiem bardzo ważny gród z czasów monarchii wczesnopiastowskiej, na tyle ważny, że znajdowała się w nim muirowana świątynia chrześcijańska (rotunda). Odkryto także lokalizację jednego z dwóch najstarszych klasztorów cysterskich w Polsce. Były to badania pod wieloma względami pionierskie. To właśnie w Łeknie po raz pierwszy zastosowano m.in. datowanie metodą C¹⁴ węgla drzewnych z zapraw murarskich obiektów architektonicznych. Do kolejnych spektakularnych odkryć trzeba zaliczyć rozpoznanie skarbu – monet wczesnośredniowiecznych z Tarnowa (Łekna).

1. Profesor dr hab. Andrzej Marek Wyrwa (1955–2022), fot. J. Pawleta

1. Professor Andrzej Marek Wyrwa (1955–2022), Photo J. Pawleta

Do jego największych sukcesów należy odkrycie na nowo, ściśle związanego z łekneńskimi cystersami, kościoła pw. św. Mikołaja w Tarnowie Pałuckim, który jest perłą architektury drewnianej. To dzięki staraniom Profesora udało się przeprowadzić szczegółowe badania archeologiczne (1999), architektoniczne i dendrochronologiczne, które pozwoliły na określenie początków obecnego kościoła na XIV w. (wcześniej był datowany na wiek XVII), a także rozpoznanie relikwii wcześniejszej świątyni z połowy XIII w. Dzięki tym ustaleniom przez długi czas kościół w Tarnowie był uznawany za najstarszy kościół drewniany w Polsce. To Profesorowi w dużej mierze zawdzięczamy to, że ten bezcenny obiekt architektury drewnianej został odnowiony i przetrwał do dzisiaj. Wyniki badań prowadzonych w Łeknie i Tarnowie Pałuckim były publikowane w licznych artykułach w czasopismach specjalistycznych, w zainicjowanych i redagowanych przez profesora Wyrwę „Studiach i Materiałach do Dziejów Pałuk”, a także w osobnych książkach.

Do najbliższych współpracowników Andrzeja Marka Wyrwy w Ekspedycji Archeologicznej „Łekno” należeli: Elżbieta Miłosz, Piotr Namiota (oboje z UAM) oraz dr Maciej Przybył, Tomasz Kasprowicz (oba z Muzeum Archeologicznego w Poznaniu). W badaniach brali udział archeolodzy, historycy i antropolodzy, a także badacze innych specjalizacji.

Dzieje klasztoru cysterskiego w Łeknie były problematyką najbliższą Profesorowi, angażującą go bezgranicznie nawet wiele lat po zakończeniu badań archeologicznych

w tym miejscu. W 2016 r. zainicjował wyjątkową uroczystość – „Peregrynację dokumentu Zblyluta do źródeł”, z okazji wpisania dokumentu fundacyjnego klasztoru w Łeknie z 1153 r., najstarszego dokumentu znajdującego się w polskich archiwach, na listę „Pamięć Świata” UNESCO. Na pamiątkę tego wydarzenia Profesor Wyrwa ufundował rekonstrukcję dzwonu łeknieńskiego z XIII w. W latach 2007–2008 prowadził także badania archeologiczne na terenie klasztoru pocysterskiego w Łądzie nad Wartą, starając się rozpoznać poszczególne fazy jego budowy.

Jednocześnie Andrzej Wyrwa realizował karierę jako wykładowca akademicki. Od 1984 r. był zatrudniony w Instytucie Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Ale już wcześniej, jeszcze na studiach doktoranckich, założył Zespół do badań nad historią i kulturą cystersów w Polsce, działający na uczelni. W 1985 r. obronił pracę doktorską pt. „Kronika świata Alberyka z Trois-Fontaines jako źródło do dziejów Europy środkowo-wschodniej i wschodniej”, napisaną pod kierunkiem prof. Jerzego Strzelczyka. W 1996 r. uzyskał habilitację na podstawie książki „Procesy fundacyjne wielkopolskich klasztorów cysterskich linii altenberskiej. Łekno, Łąd, Obrą”, opublikowanej w 1995 r.¹ W 1997 r. został profesorem nadzwyczajnym. W 2004 r. otrzymał tytuł profesora zwyczajnego. W latach 2004–2009 wykładał w Wielkopolskiej Wyższej Szkole Turystyki i Zarządzania w Poznaniu.

Był cenionym przez studentów dydaktykiem. Jego wykłady z pradziejów Europy zawsze cieszyły się wielkim zainteresowaniem. Dzięki wykładom i seminariom magisterskim, jak również badaniom terenowym był nauczycielem kilku generacji archeologów i historyków, a także specjalistów innych pokrewnych dziedzin. Pokazywał, że badania historii mogą być wspaniałą przygodą angażującą metody różnych nauk. Był niezrównany w opowiadaniu o przeszłości i rozmaitych meandrach jej badania. Gdy zaczynał snuć rozważania o zamierzonych dziejach, obyczajach przodków czy o potrzebie pamięci o minionych pokoleniach, milkły wszelkie dyskusje i szept. Potrafił zainteresować młodych adeptów innym spojrzeniem na dzieje niż to, które dominowało i wciąż dominuje w polskiej historiografii. Opowiadał bowiem nie o wymiarze polityczno-batalistycznym, do którego wszyscy są przyzwyczajeni, ale o religijności, dawnej mentalności, kulturze, kuchni, a także o tym, jak łącząc różne metody naukowe, przy odpowiedniej wrażliwości i wiedzy, w śladach pozostawionych przez minione pokolenia, odczytać „ulotnego ducha” dawnych czasów. Miał zdolności zjednywania sobie ludzi, rozpoznawania ich predyspozycji i umiejętnego pokierowania swoich uczniów, których niemal od razu wciągał w wir prawdziwych badań, dzięki czemu mieli szansę szlifować swój warsztat badawczy w praktyce. Był promotorem czterech dysertacji doktorskich i wielu prac magisterskich. Wykopaliska prowadzone przez Ekspedycję Archeologiczną „Łekno” pod jego kierunkiem stanowiły dla wielu studentów prawdziwą przygodę i szkołę badań archeologicznych, historycznych, szkołę myślenia interdyscyplinarnego, miejsce, w którym rodziła się pasja do nauki. Wykopaliska w Łeknie ukształtowały dziesiątki późniejszych dojrzałych badaczy wielu specjalności.

W 2008 r. został dyrektorem Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy. Muzeum to składa się z kilku oddziałów znajdujących się w wielkopolskich Dziekanowicach nad jeziorem Lednica, a także w Gieczu oraz Grzybowie. Począwszy

od założenia w 1969 r. borykało się z problemem braku odpowiedniego zaplecza w postaci budynków i pomieszczeń ekspozycyjnych, magazynowych i biurowych. We wcześniejszych latach rozwiązywano ten problem doraźnie, przystosowując do tego rodzaju potrzeb rozmaite budynki Wielkopolskiego Parku Etnograficznego oraz przejętego w latach 90. PGR-u w Dziekanowicach. W efekcie magazyny zabytków, archiwum, pracownie naukowe i edukacyjne były rozproszone po wielu budynkach oddziałów muzeum, zaadaptowanych do tych funkcji. Pomieszczenia te pozwalały na zapewnienie minimalnych standardów prawidłowego przechowywania zbiorów. Od pierwszych lat pełnienia funkcji dyrektora Muzeum Andrzej Marek Wyrwa starał się rozwiązywać te problemy. Pierwszym krokiem poprawienia infrastruktury turystycznej i ekspozycyjnej była realizacja programów rozbudowy skansenów archeologicznych na Ostrowie Lednickim oraz w Gieczu i Grzybowie, gdzie do 2013 r. wzniesiono nowe budynki wystawienniczo-biurowe.

Na kolejnym etapie starano się rozwiązać problemy z brakiem odpowiednich sal ekspozycyjnych i powierzchni magazynowych dla zbiorów muzealnych związanych z Ostrowem Lednickim. Głównym celem była rozbudowa gmachu, aby skupić najistotniejsze pracownie oraz zapewnić pomieszczenia, w których można byłoby godnie przechowywać i ekspozycjonować najcenniejsze zbiory z czasów monarchii wczesnopiastowskiej. Zamierzenia te udało się zrealizować w latach 2019–2022, gdy zbudowano nową siedzibę muzeum w miejscu dawnej stodoły folwarcznej w Dziekanowicach, w której znajdowała się przed laty główna sala ekspozycyjna z wystawą dotyczącą Ostrowa Lednickiego. Oficjalne otwarcie nowej siedziby miało miejsce 7 października 2022 r. Niestety postępująca choroba prof. Andrzeja Marka Wyrwy uniemożliwiła mu osobisty udział w uroczystości, w której uczestniczył za pośrednictwem połączenia internetowego. W jego imieniu wstępną przecięł syn Witold. Poprzez budowę nowej siedziby muzeum Profesor Wyrwa zrealizował marzenie kilku generacji badaczy i muzealników, zapoczątkowane już w XIX w. przez Albina Węsierskiego, o godnym ekspozycjonowaniu dziedzictwa Ostrowa Lednickiego. Andrzej Marek Wyrwa bardzo troszczył się o nadanie odpowiedniej rangi lednickiemu muzeum, rangi, która odpowiadałaby wartości historycznej unikalnych zbiorów i miejsca. Dlatego też wielkie nadzieje łączył z planami współprowadzenia tej instytucji przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego wraz z samorządem wielkopolskim.

Z wielką dbałością rozwijał różne projekty naukowe, które zaowocowały wszechstronną analizą zabytków pochodzących z wykopalisk archeologicznych na niespotykaną skalę. Bardzo szczegółowe opracowania zabytków ze zbiorów muzealnych publikowane były i są nadal w wydawnictwach rozbudowanych z jego inicjatywy. Wydano cały szereg opracowań naukowych dotyczących badań na Ostrowie Lednickim, w Gieczu, Grzybowie czy Radzimiru koło Murowanej Gośliny. Oprócz czasopisma „Studia Lednickie”, wydawanego od 1989 r., z inicjatywy Profesora Wyrwy rozbudowano serię wydawniczą „Biblioteka Studiów Lednickich” na serie A, B1 Fontes, B2 Fontes, C i D o zróżnicowanym zakresie merytorycznym.

Przez 14 lat pełnienia funkcji dyrektora Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy Andrzej Marek Wyrwa był inicjatorem i promotorem wielu ważnych wydarzeń kulturalnych, w tym wystaw archeologicznych, historycznych

2. Otwarcie wystawy *Nóż – przedmiot niebanalny* w Rezerwacie Archeologicznym Gród w Grzybowie, oddziale Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy, 22 maja 2018 roku, fot. M. Józwickowska

2. Opening of the 'Knife: an Original Object' Exhibition at the Archaeological Reserve: Stronghold in Grzybowo, branch of the Museum of the First Piasts at Lednica, 22 May 2018, Photo M. Józwickowska

i etnograficznych. Wiele z nich zostało docenionych nagrodami i wyróżnieniami muzealnymi w konkursach Izabella (blisko trzydzieści nagród i wyróżnień) i Sybilla (siedem nagród i wyróżnień). Do najistotniejszych należą obchody 1050. rocznicy Chrztu Polski. Z tej okazji 14 kwietnia 2016 r. na Ostrowie Lednickim, znajdującym się pod opieką muzeum, zorganizowano uroczystości z udziałem władz państwowych, samorządowych i kościelnych. Z tej okazji zbudowano (po raz trzeci w historii) most pontonowy na Ostrów Lednicki. Na pamiątkę tego wydarzenia muzeum ufundowało dzwon „Mieszko i Dobrawa”. W tym czasie lednickie zabytki zaprezentowano w wielu najbardziej prestiżowych muzeach europejskich, w tym w Nationalmuseet w Kopenhadze, British Museum w Londynie czy też na wystawie *Benedyktyni w sercu Europy* w czeskiej Pradze. Andrzej Marek Wyrwa był pomysłodawcą prestiżowej Nagrody Lednickiego Orła Piastowskiego, przyznawanej corocznie przez Marszałka Województwa Wielkopolskiego za zasługi w badaniach nad dynastią Piastów od 2009 r.

Andrzej Marek Wyrwa w dużym stopniu interesował się historią badań na Ostrowie Lednickim, a szczególnie działalnością Albina hr. Węsierskiego, który w 1856 r. wykupił wyspę od rządu pruskiego. Doceniał jego wkład w badania nad tym miejscem, a przede wszystkim to, że uratował zabytkowe pałacik lednickie przed zniszczeniem. Doprowadził do upamiętnienia Węsierskiego w jego kaplicy grobowej w kościele parafialnym pw. św. Mikołaja w Sławnie w formie tablicy pamiątkowej. Zwieńczeniem tych zainteresowań

było odkrycie nieznaną dotąd fotografii z wizerunkiem hrabiego Albina w 2021 r.

W ostatnich latach coraz bardziej angażował się w kwestie związane z propagowaniem zagadnień muzealnych. Był inicjatorem powstania i redaktorem rocznika Fundacji Muzeów Wielkopolskich „Museion Poloniae Maioris”. Jeden z najnowszych tomów tego czasopisma został poświęcony dziejom muzealnictwa w Wielkopolsce w 100-lecie I zjazdu muzeów w Poznaniu w 1921 r.² Zaangażował się także w konferencję „Muzeum XXI wieku w 100-lecie I zjazdu muzeów polskich w Poznaniu”, która miała miejsce w dniach 1–3 czerwca 2022 r. w Poznaniu. W trakcie konferencji jej uczestnicy zwiedzali także Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy.

Profesor Wyrwa był autorem ponad 626 prac naukowych, popularnonaukowych i opracowań publicystycznych, w tym ponad 22 monografii, 64 prac zbiorowych pod redakcją, artykułów w znaczących czasopismach naukowych w kraju i za granicą. Pisał nie tylko niezwykle wartościowe prace naukowe, ale także książki historyczne dla najmłodszych³. Wśród licznych publikacji można wymienić kilka najważniejszych: *Procesy fundacyjne wielkopolskich klasztorów cysterskich linii altenberskiej. Łęko, Ląd, Obrą* (1995)⁴, *Pietas Ecclesiae et fides plebis. Szkice z dziejów religijności i wierzeń na ziemi tekneńskiej od średniowiecza do czasów nowożytnych* (2006)⁵, *Święty Jakub Apostoł. Malakologiczne i historyczne ślady peregrynacji z ziem polskich do Santiago de Compostela* (2009)⁶, *Klasztory cysterskie w Łęku i Wągrowcu* (2010)⁷, *Klejnot architektury drewnianej ziem polskich. Kościół św. Mikołaja w Tarnowie*

Pałuckim. *Wielkopolska* (2011)⁸, *Zaprowadzenie chrześcijaństwa w Polsce. Krótkie studium obrazu Jana Matejki „Zaprowadzenie chrześcijaństwa R.P. 965”* (2013, wraz z Barbarą Ciciorą)⁹, *Gdecz – Giecz. Scire est reminisci. Krótka historia wydobywania z zapomnienia rezydencji piastowskiej* (2014)¹⁰, *Cisterciana. Studia z dziejów i kultury Zakonu Cysterskiego* (2017)¹¹.

Był redaktorem wielu serii wydawniczych i czasopism naukowych. Oprócz wspomnianych już „Studiów i Materiałów do Dziejów Pałuk” i „Museion Poloniae Maioris”, należy wymienić także „Studia Lednickie” i „Bibliotekę Studiów Lednickich”.

Andrzej Marek Wyrwa znacząco angażował się w odpowiednie udostępnianie dziedzictwa kulturowego zwiedzającym w ramach zorganizowanego ruchu turystycznego. Brał udział w opracowywaniu koncepcji wielu ważnych szlaków turystycznych w Wielkopolsce. Od 1992 r. był koordynatorem naukowym szlaku cysterskiego w Wielkopolsce, od 2003 r. – przewodniczącym Rady Koordynacyjnej Szlaku Cysterskiego w Polsce. Został także członkiem powołanej w 2011 r. Rady Programowo-Naukowej ds. Szlaku Piastowskiego. Dzięki jego staraniom Ostrów Lednicki – miejsce, w którym odkryto grób z muszlą pielgrzymią – w 2010 r. znalazł się na szlaku św. Jakuba Apostoła.

Możemy powiedzieć, że poprzez swoje działania i postawę był pewnego rodzaju mostem pomiędzy różnymi środowiskami: akademickimi, muzealnymi, artystycznymi, historykami a archeologami. Potrafił te rozmaite środowiska jednoczyć wokół jednej inicjatywy i znakomicie zintegrować.

Był członkiem wielu ważnych stowarzyszeń, komisji, komitetów i zespołów naukowych, w tym Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Komisji Historii i Konserwacji Architektury Sakralnej Polskiego Komitetu Narodowego Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków ICOMOS, Centre Européen de Recherche sur les Communautés, Congrégations et Ordres Religieux działającym przy Université de Saint-Étienne we Francji (w latach 1985–1989), Stowarzyszenia Naukowego Archeologów Polskich, Komisji Archeologicznej Polskiej Akademii Nauk, Komisji Historii Porównawczej Kościołów przy Komitecie Nauk Historycznych Polskiej Akademii Nauk w Warszawie, Uniwersyteckiego Centrum Archeologii

Średniowiecza i Nowożytności przy Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, Instytutu Geografii Historycznej Kościoła w Polsce przy Katolickim Uniwersytecie Lubelskim w Lublinie, Komitetu Honorowego Milenium Opactwa Benedyktynów w Tyńcu, Rady Koordynacyjnej Szlaku Cysterskiego w Polsce przy Opacie Prezesa Polskiej Kongregacji Cystersów, wspomnianej już Rady Programowo-Naukowej ds. Szlaku Piastowskiego i wielu innych. Uczestniczył także w pracach organizacji, takich jak Towarzystwo Miłośników Łekna, Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Pałuckiej w Wągrowcu czy Towarzystwo Miłośników Miasta Poznania i wielu innych.

Andrzej Marek Wyrwa za swe dokonania otrzymał liczne nagrody, w tym nagrodę Marszałka Województwa Wielkopolskiego w dziedzinie kultury. Został odznaczony m.in. Medalem Komisji Edukacji Narodowej, Srebrnym Medalem „Zasłużony Kulturze Gloria Artis”, „srebrnym pierścieniem 2000-lecia chrześcijaństwa i 1000-lecia archidiecezji wrocławskiej” za badania nad cystersami w Polsce od ks. kard. Henryka Gulbinowicza, odznaką honorową „Za zasługi dla województwa wielkopolskiego”, złotą odznaką „Za opiekę nad zabytkami” i wieloma innymi wyróżnieniami.

Życie Profesora Wyrwy było wypełnione pracą, która przyniosła wspaniałe owoce. Ale nie ograniczało się tylko do kariery akademickiej czy muzealnej. Miał duszę artysty i był pod tym względem utalentowany. W wolnych chwilach grał na skrzypcach, malował i rzeźbił. O sztuce zawsze mówił z wielkim zapałem. Godzinami potrafił opowiadać o ptakach, a szczególnie o jego ukochanych jerykach.

Bliscy współpracownicy Profesora Wyrwy wiadomość o jego śmierci przyjęli z wielkim smutkiem. Bo jak można pogodzić się z myślą, że nie porozmawiamy z nim o historii, odkryciach archeologicznych czy archiwalnych. Trudno przyzwyczaić się, że nie usłyszymy już jego charakterystycznych wypowiedzi. Był najlepszym szefem, jakiego można sobie wymarzyć, potrafiącym zmotywować do działania, a przy tym życzliwym dla każdego, niezależnie od zajmowanego stanowiska, łączącym poczucie humoru z wrażliwością. Odszedł nie tylko wybitny naukowiec, dyrektor muzeum, ale przede wszystkim dobry i serdeczny człowiek.

Streszczenie: 17 listopada 2022 r. zmarł prof. dr hab. Andrzej Marek Wyrwa, historyk i archeolog, wieloletni wykładowca Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu i dyrektor Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy. Urodził się 22 marca 1955 r. w Krzyżu Wielkopolskim. Ukończył historię (1978) i archeologię (1981) na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Naukowo związał się z macierzystą uczelnią, na której pracował nieprzerwanie od 1984 r. W 1985 r. obronił doktorat, habilitację uzyskał w 1996 r., a profesurę w 2004 r. Poczynając od 1982 r. aż do 2008 r. na czele Ekspedycji Archeologicznej „Łekno” prowadził badania wykopaliskowe na stanowisku Ł3 w Łeknie koło Wągrowca, które doprowadziły do spektakularnych odkryć reliktów przedromańskiej rotundy z czasów monarchii wczesnopiastowskiej, grodu, a także klasztoru cysterskiego

fundowanego w 1153 r. Były to, pod wieloma względami pionierskie, szeroko zakrojone badania interdyscyplinarne nad całym kompleksem osadniczym wokół Łekna. W 2008 r. objął funkcję dyrektora Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy. W ciągu 14 lat pracy w tej instytucji przeprowadził kluczowe dla jej funkcjonowania inwestycje. W 2013 r. zrealizował projekty rozbudowy rezerwatów archeologicznych na Ostrowie Lednickim, w Gieczu oraz Grzybowie. Przeprowadził także rozbudowę siedziby muzeum w Dziekanowicach, realizując marzenia pokoleń badaczy i muzealników o tym, aby godnie prezentować piastowskie dziedzictwo Ostrowa Lednickiego. Niedawno, bo 7 października 2022 r., wspólnie z Profesorem cieszyliśmy się z otwarcia nowego budynku muzealnego. Na dorobek Andrzeja Marka Wyrwy składa się ponad 625 prac naukowych, popularnonaukowych i publicystycznych.

Słowa kluczowe: Andrzej Marek Wyrwa, Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, archeologia, historia, muzealnictwo, monastycyzm, Ostrów Lednicki, Łekno, zakon cysterski.

Przypisy

- ¹ A.M. Wyrwa, *Procesy fundacyjne wielkopolskich klasztorów cysterskich linii altenberskiej. Łekno, Lqd i Obra*, Poznań 1995.
- ² „Museion Poloniae Maioris” 2021, t. 8.
- ³ A.M. Wyrwa, *Jak książę Mieszko chrześcijaninem się stawał*, Poznań 2015.
- ⁴ *Idem*, *Procesy fundacyjne wielkopolskich klasztorów cysterskich...*, Poznań 1995.
- ⁵ *Idem*, *Pietas Ecclesiae et fides plebis. Szkice z dziejów religijności i wierzeń na ziemi tekneńskiej od średniowiecza do czasów nowożytnych*, Poznań 2006.
- ⁶ *Idem*, *Święty Jakub Apostoł. Malakologiczne i historyczne ślady peregrynacji z ziem polskich do Santiago de Compostela*, Lednica 2009 (wyd. 2 zmienione i poszerzone, 2015).
- ⁷ *Idem*, *Klasztory cysterskie w Łeknie i Wągrowcu*, Bydgoszcz 2010.
- ⁸ *Idem*, *Klejnot architektury drewnianej ziem polskich. Kościół św. Mikołaja w Tarnowie Pałuckim. Wielkopolska*, Bydgoszcz 2011.
- ⁹ B. Ciciora, A.M. Wyrwa, *Zaprowadzenie chrześcijaństwa w Polsce. Krótkie studium obrazu Jana Matejki „Zaprowadzenie chrześcijaństwa R.P. 965”*, Dziekanowice–Lednica 2013.
- ¹⁰ A.M. Wyrwa, *Gdzie – Gdzie. Scire est reminisci. Krótka historia wydobywania z zapomnienia rezydencji piastowskiej*, Dziekanowice–Lednica 2014.
- ¹¹ *Idem*, *Cisterciana. Studia z dziejów i kultury Zakonu Cysterskiego*, Kraków–Poznań 2017.

dr Jakub Linetty

Historyk, archiwista i archeolog, pracownik Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy, absolwent Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, członek Komisji Archeologicznej przy Polskiej Akademii Nauk, oddział w Poznaniu. Badacz historii archeologii, reformy uwłaszczeniowej w Wielkopolsce w XIX w. i historii Ostrowa Lednickiego. Autor książek i artykułów naukowych publikowanych w czasopismach takich jak: „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, „Studia Lednickie”, „Museion Poloniae Maioris” i wielu innych. Stypendysta Fundacji z Brzezia Lanckorońskich; jakub.linetty@lednica.pl.

Word count: 3 391; **Tables:** –; **Figures:** 2; **References:** –

Received: 03.2023; **Accepted:** 04.2023; **Published:** 04.2023

DOI: 10.5604/01.3001.0053.4030

Copyright ©: Some rights reserved: National Institute for Museums. Published by Index Copernicus Sp. z o.o. This material

is available under the Creative Commons – Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0). The full terms of this license are available on: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/legalcode>

Competing interests: Authors have declared that no competing interest exists.

Cite this article as: Linetty J.; PROFESOR DR HAB. ANDRZEJ MAREK WYRWA (1955–2022) – DYREKTOR MUZEUM PIERWSZYCH PIASTÓW NA LEDNICY. *Muz.*, 2023(64): 30-35

Table of contents 2023: <https://muzealnictworocznik.com/issue/14964>